

Sumqayıt şəhər Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana sistemi

S. Vurğun adına Mərkəzi Kitabxana

Mən ürəyəm, döyünməsəm ölərəm



Rəsul Rza-105

Metodik vəsait

SUMQAYIT – 2015

***Mən qələmdən ayrılmayıb
Gələn gündən borc almışam.
Mən sözlərin döyüşündə ucalmışam.***

Rəsul Rza 1910-cu il may ayının 19-da qədim Şirvan torpağında-Göyçay şəhərində anadan olmuşdur. Atasını hələ beş yaşındaykən itirən Rəsul çətin şəraitdə böyümüşdür. 14 yaşına qədər atasız ailədə,. çətin maddi şəraitdə yaşamağa məcbur olan Rəsul həmin ildən təhsilini davam etdirməklə şəhər kitabxanasında işləməyə başlayır. R.Rza müntəzəm təhsil görməyib. Bunun əsas səbəbi çətin ailə şəraitindən əlavə, bəlkə də şairin özünün etiraf etdiyi kimi fizika-riyaziyyata həvəsi olması ilə bağlı idi. 1925-ci ilə qədər müəyyən fasilələrlə orta təhsilini davam etdirən Rəsul bibisi nəvəsinin Gəncə Sənaye və Ziraət texnikumu haqqındakı söhbələrindən həvəslənərək “dərs ilinin ortasında” Gəncəyə gedib həmin texnikuma daxil olur. Texnikumun direktoru məşhur mollanəsredinçi Ömər Faiq Nemanzadə idi. “Dərs ilinin ortasında” texnikuma girməyinə də elə Ömər Faiq səbəb olub. Texnikumda R. Rza cəmi üç-dörd ay oxuduqdan sonra bir tərəfdən yenə həmin “fizika-riyaziyyat”, o biri tərəfdən isə anası üçün darıxmasını bəhanə edib Göyçaya qayıdır, təhsili yarımçıq qalır. Bundan əlavə, Bakı müəllimlər seminariyasında da on-on iki gün oxuduqdan sonra “anası üçün darıxdığını” söyləyib geri qayıdıbmış. Ümumiyyətlə R. Rza müxtəlif illərdə təhsil aldığı müəssisələri belə sıralayır: “Göyçay ibtidai məktəbi, Bakı müəllimlər seminariyası, Gəncə Sənaye və Ziraət texnikumu, Tiflisdə Zaqaqaziya Kommunist Universiteti, Azərbaycan Tibb İnstitutunun hazırlıq kursları, Tibb İnstitutu, Azərbaycan Dövlət Elmi tədqiqat İnstitutu, Moskvadakı Millətlər İnstitutu, Moskvadakı Millətlər İnstitutu, Moskva Ümumittifaq kino Akademiyası”. Beləliklə, 1927-1937-ci illərdə Zaqaqaziya Kommunist Universitetində, Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutunda, Moskva Millətlər İnstitutunda və Ümumittifaq Dövlət Kinematografiya İnstitutunda oxumuşdur. 1930-cu ildə R. Rza Bakıya köçür. Bakı, Tiflis və Gəncə şəhərlərindəki bəzi yarımçıq təhsil ayları nəzərə alınmazsa, R.Rza həmin ilə qədər Göyçayda yaşamışdır. Bakıya köçdükdən sonra “ədəbi aləmdə məktəb yoldaşı Abdulla Faruqdan başqa heç kəsi tanımasa da” tez bir zamanda bu aləmlə qaynayıb qarışır. Rəsul Rza Azərbaycan Yazıçıları İttifaqının sədri (1939), Azərbaycan Kinematografiya naziri (1945-48), Azərbaycan Ensiklopediyasının baş redaktoru (1966-75), Asiya və Afrika Ölkələri ilə Respublika Həmrəylik Komitəsinin sədri (1960-81), Xəbərlər Mətbuat Agentliyi Respublika İdarə Heyətinin sədri (1966-75), SSRİ Yazıçılar İttifaqı İdarə Heyətinin üzvü (1964 ildən), olmuşdur. Rəsul Rza 1981-ci ildə Bakı şəhərində vəfat etmişdir. Məzarı Fəxri Xiyabandadır.

Yaradıcılığı

Rəsul Rzanın "Bu gün" adlı ilk şeiri 1927-ci ildə Tiflisdə "Qığılcım" almanaxında dərc olunmuşdur. İlk şeirlərindən müasirlik ruhu ilə seçilən Rəsul Rza lirik şair kimi diqqəti cəlb etmişdir.

Böyük Vətən müharibəsi illərində hərbi müxbir olan Rəsul Rza xalqın qəhrəmanlıq mübarizəsini, qələbəyə inamını, humanizmini əks etdirən yaratdı. Bu illərdə şairin "Vətən" (1942), "İntiqam! İntiqam..." (1943) adlı şeirlər kitabları çap olundu, həmçinin "Ölməz qəhrəmanlar" (1942), "Qəzəb və məhəbbət" (1943) adlı hekayə və oçerk topluları, "Vəfa" (1943) pyesi işıq üzü gördü. Şairin bədii cəhətdən ən güclü əsərlərindən biri "Lenin" poemasıdır.

60-cı illərdə Rəsul Rza yaradıcılığının mövzu dairəsi əhəmiyyətli dərəcədə yeniləşdi, poeziyasında intellektual mənbə, bədii idrak, müasir həyat hadisələrinə fəlsəfi yanaşma meyli gücləndi. Onun "Şerlər" (1959), "Pəncərəmə düşən işıq" (1962), "Duyğular, düşüncələr" (1964), "Dözüm" (1965) adlı şeir kitablarında, "Qızıl gül olmayaydı" (1958-61), "Bir gün də insan ömrüdür", "Xalq həkimi" (1961) poemalarında insanpərvərlik ideyaları qabarıq şəkildə əks olunmuşdur. Lirik şairin "Rənglər" (1962) silsiləsində qələmə aldığı şeirlərdə 20-ci əsr insanının mənəvi aləmi rənglərin doğurduğu assosiasiyalar vasitəsi ilə açılır.

70-ci illər yaradıcılığının əsas mövzusu müasirlik olan Rəsul Rzanın bu qəbildən olan şeirləri məhz "Dünən, bu gün, sabah" (1973), "Güneylər, quzeylər" (1977), "Üzü küləyə" (1979) kitablarında toplanmışdır.

Geniş diapazona malik yaradıcılığı olan Rəsul Rza gələcəyimiz olan uşaqları da unutmamışdır. Şairin "Balacaların şəkili təbiət ensiklopediyası" seriyasından çap olunan kitabçalarında körpə ruhunu, uşaq dünyasını özündə əks etdirən şeirləri görmək olar.

R.Rzanın "Qızılgül olmayaydı" poeması Azərbaycan ədəbiyyatında repressiya qurbanları mövzusunda yazılmış ən dəyərli əsərlərdən biridir. Poemanın əsas mövzusu repressiya qurbanı, şair Mikayıl Müşfiqin həyatı və taleyidir. Bununla belə, R.Rza öz qəhrəmanının nümunəsində ümumiyyətlə, 30-cu illər cəmiyyətinin faciəsini, sovet rejiminin antihumanist mahiyyətini açıb göstərmişdir. Poema lirik-epik səpkidə yazılmışdır. Əsər müəllifin nakam şairimiz Müşfiqin həyat yoldaşı Dilbər xanımın söhbəti şəklində başlanır. R.Rza təhkiyənin bu formasını əsərin sonuna qədər davam etdirir.

Rəsul Rza lirik şair, poemalar, pyeslər müəllifi olmaqla yanaşı ədəbi-tənqid və publisistika, tərcümə sahəsində də qələmini sınamışdır. Onun publisistik məqalələri və oçerkləri 1967-ci ildə çapdan çıxan "Mənim fikrimcə" kitabında toplanmışdır. Bundan başqa Rəsul Rza Nizami Gəncəvinin "Xosrov və Şirin", Esxilin "Zəncirlənmiş Prometey" əsərlərini, V.Mayakovskinin şer və poemalarını, Nekrasovun "Rus elində kimin günü xoş keçir" poemasını, H.Lonqfellowun "Hayavata haqqında mahnı" poemasını, C.Q.Bayron, A.S.Puşkin, H.Heyne, M.Y.Lermontov, T.Q.Şevçenko, Ş.Petöfi, A.Blok, Nazim Hikmət, P.Elüar, F.Qarsia Lorka, V.Nezval, habelə müasir Asiya və Afrika şairlərinin əsərlərini Azərbaycan dilinə çevirmişdir. Şairin əsərləri bir sıra xarici dillərə tərcümə edilmişdir. Bir çox şeirlərinə musiqi bəstələnmişdir.

Rəsul Rzanın şeirləri Xəzər Universiteti Nəşriyyatı tərəfindən çap olunan Azərbaycan Sevgi Poeziyası toplusunun Birinci kitabına (Bakı, 2008) daxil edilmişdir

Filmoqrafiya

- Ağ rəngin simfoniyası (film, 2003)
- Azərbaycan elmi (film, 1969)
- Azərbaycan naminə! (film, 2004)
- Bəxtiyar (film, 1955)
- Böyük ömrün anları (film, 2006)
- Dəcəl dəstə (film, 1937)
- Dostluq himni (film, 1974)

- Eldən soruş (film, 1980)
- Göy rəngin melodiyası (film, 2003)
- Kəndlilər (film, 1939)
- Kölgələr sürünür (film, 1958)
- Qırmızı rəngin ekspressiyası (film, 2002)
- Qız Qalası (film, 1984)
- Qızıl gül olmayaydı... (film, 1965)
- Qızıl gül olmayaydı... (film, 1990)
- Mətbuat fədaisi (film, 2007)
- Ordenli Azərbaycan (film, 1938)
- Salam, Zeynəb! (film, 1982)
- Tikdim ki, izim qala. III film (film, 1998)
- Toğrul Nərimanbəyov (film, 1966)
- Üzeyir ömrü (film, 1981)
- Yaşıl rəngin qamması (film, 2002)
- Yuva qurdum söz içində. Məmməd Alim (film, 2007)

POEMALAR

- Qız qalası
- Babək
- Son gecəğ
- Füzuli
- Qızıl gül olmayaydı

PYESLƏR

- Vəfa
- Görüş

PUBLİSİSTİKA

- Poeziya zəhmət və ilhamdır
- Teleqram
- O gün – bu gün
- Əziz xatirələr
- Ötən günlər
- Milli şüur və milli iftixar
- Gözəl dost
- Uzaq ellərin yaxın töhfələri
- Müqəddimə
- Sağ ol, professor

RƏSUL RZANIN TƏRCÜMƏLƏRİ

Dünya ədəbiyyatından tərcümələr

- Esxil (Qədim yunan dramaturqu) "Zencirlənmiş Prometey" Faciəsinin finali
- Ömər Xəyyam (XI əsr fars şairi)
- Nizami Gəncəvi (XII əsr Azərbaycan şairi) "Xosrov və Şirin" poemasından
- Şəms Təbrizi (XIII əsr Azərbaycan şairi)
- Cəlaləddin Rumi (XIII əsr türk şairi)
- Yunis İmrə (XIV əsr türk şairi) Bülbül
- Koreya klassik şerindən bir nümunə
- Françesko Petrarca (1304-1374) (İtalyan şairi)
- Fransua Viyon (XV əsr fransız şairi) "Boğazından dara çəkilməyə məhkum edilmiş Viyonun yazdığı dördsətirlik".
- Jöaken Dyü Belle (1522-1560) (Fransız şairi)
- Robert Berno (1759-1796) "Uzaqda olanların sağlığına"
- Henrix Heyne (XIX əsr alman şairi) "Yıldızın lisanı"

Aleksandr Puşkin (XIX əsr rus şair)

- "Qraf Nulin" (poemadan bir parça), "Poltava", "İthaf" "Cəbrayılname", "Tatyanın Oneqinə məktubu"
- Mixail Lermontov (XIX əsr rus şairi) "Demon" Şərq povesti (poemadan bir parça)
- Nikolay Nekrasov "Rus elində kimin günü xoş keçir" (Poemadan bir parça) "Şadlıq" nəğməsi
- Ivan Turgenev (XIX əsr rus yazıçısı) "Mənsur şer"
- Taras Şevçenko (XIX əsr Ukrayna şairi) "Muzdur qadın" (poemadan bir parça)
- "Qaydamaqlar" (poemadan bir parça)
- Emil Verxarn (XIX əsr Belçika şairi) "Belçikaya"
- H.Longfello (XIX əsr amerikan şairi) "Hayavata haqqında nəğmə"
- Uolt Uitman "Qartalların məhəbbət oyunu"
- "Əgər bəhsə girə bilsəydim"
- Artur Rembo (XIX əsr fransız şairi) "Heyranlıq"
- "Duyum"
- Rayner Mariya Rilke
- Aleksandr Blok (XX əsr rus şairi)
- Vladimir Mayakovski (XX əsr rus şairi) "Atlarla yaxşı rəftar"
- Marina Svetayeva (XX əsr rus şairi) "Yuxusuzluq silsiləsindən"
- Pol Elyar "Söndürülmüş işıqlar"
- "Gözəllik"
- "Fəhlə"
- "Poeziya tənqidi"
- Federiko Qarsiya Lorka (1898-1936) "Gitara"
- "Mənzərə"
- "Çöl"
- "Tənhalıq"
- "Üç çay haqqında ballada"
- Robert Frost (XX əsr amerikan şairi) "Bir dəfə nə isə olmuşdu"
- Rabindranat Taqor (XX əsr hindistan yazıçısı) "Mənsur şer"
- İsivasi Takuboku (XX əsr yapon şairi)

- X.R.Bendaxor (XX əsr İndoneziya şairi) “Vur tut bir addım”
- İlya Selvinski (XX əsr rus şairi) “Mən bunu öz gözlərimlə görmüşəm”

R.Rzanın sözlərinə yazılmış mahnılar:

- S.Ələskərov «Gözlərin aladır yar»
- E.Sabitoğlu «Laylay»
- T.Quliyev «Qızıl üzük»
- V.Adıgözəlov «Bakı»
- T.Quliyev «Sənə da gəlmaz»
- E.Sabitoğlu «İnsaf da yaxşı şeydir»
- P.Bülbüloğlu «Skaji qlazam tvoim»
- T.Hacıyev «Gəncəm»
- Ə.Tağıyev «Hər möhnətə dözərəm»
- V.Adıgözəlov «Yeddi çinar»
- E.Sabitoğlu «Əhf etdim»
- E.Sabitoğlu «Gilavar»
- C.Quliyev «Sənsizlik»
- T.İncirçi «Mən istəyirəm»
- T.Quliyev «Qızıl üzük»
- R.Sadırxanov «Görmədim»
- R.Hacıyev«Əsmə külək »
- T.Quliyev «Sənə da gəlmaz»
- Niyazi «Arzu»

R.Rzanın həyatının xronologiyası:

- 1910-cu il 19 may**—Göyçay şəhərində anadan olub
- 1925-ci il**ə qədər müəyyən fasilələrlə orta təhsilini davam etdirir
- 1930-cu ildə** - şair Bakıya köçür
- 1927-ci ildə**- İlk mətbu şeiri dərc edilib
- 1931-ci ildə**- Çapey” adlı şeir kitabı nəşr edilib
- 1937-ci ildə** - “Qanadlar” kitabı çapdan çıxıb
- 1938-ci ildə** “Etiraf” poemasını yazıb
- 1939-cu ildə** R. Rza Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri seçilir
- 1942-ci ildə** -“Vətən” kitabı nəşr olunmuşdur.
- 1942-ci il** Respublika kinostudiyasında direktor
- 1943-cü ildə** Azərbaycan Dövlət Kinematografiya Komitəsində sədr vəzifəsində fəaliyyət göstərməyə başladı
- 1942-ci ildə** -“Vətən” kitabı nəşr olub
- 1946-cı ildə** -Müharibə dövründə yazdığı “Vəfa” kitabı nəşr edilmişdir.
- 1956-60-cı illərdə** -“Qızılgül olmayaydı” poeması yazılmışdır

Görkəmli adamların R.Rza haqqında fikirləri

Heydər Əliyev: Rəsul Rza klassik dünya ədəbiyyatının, klassik və müasir rus şerinin ən yaxşı nümunələrini Azərbaycan dilinə tərcümə edərək bu sahədə də çox böyük xidmətlər göstərmişdir. Vladimir Mayakovskinin əsərlərinin əksəriyyətini Azərbaycan dilinə məhz Rəsul Rza tərcümə etmişdir.

Nazim Hikmət: Rəsul Rza xalq və klassik ədəbiyyata böyük pərəstiş edən bənzərsiz bir şair, Azərbaycan poeziyasının novatorlarından biridir. Azərbaycan ədəbi irsində, eləcə də başqa xalqların— onların içində birinci sırada rus ədəbi irsində şair üçün dərin, dəyərli, yararlı nə varsa Rəsul Rza götürüb bəhrələnir.

İlyas Əfəndiyev: Heç şübhəsiz ki, Rəsul Rzanın yaradıcılığı Azərbaycan sovet poeziyasında çox görkəmli hadisədir. Onun şeiri bəzən iyirminci əsrin ən son markalı döyüş silahı kimi sərrast atəş açır. Bəzən sərt qayalıqlarda bitən yaşıl tikanlı budaqlar üzərində açılmış iri ağ güllər kimi ətir saçır, bəzən də keçmişdən qırılıb qalmış nadanlığa, əzilib-büzülən meşşan hərəkətlərə xəncər kimi kəskin istehza ilə gülür...

Qara Qarayev: Rəsul Rza poeziyası sözün əsl mənasında yeni, çoxçalarlı, musiqi dili ilə desək polifonik poeziyadır. Bu poeziya bütün elementləri, bütün nüansları ilə mənə yaxın və doğmadır. Hər dəfə qəzet və jurnal səhifələrində onun imzasına rast gələndə sevinirəm. Gənclərlə qaynayıb-qarısan, onların poetik nailiyyətlərini öz nailiyyəti hecsab edən sənətkarlar heç vaxt qocalmır. Bunun üçün böyük şair ürəyi lazımdır.

Süleyman Rəhimov: Rəsul Rza şerində mənim xoşladığım ümdə cəhət onun şerə gətirdiyi, gətirməyə çalışdığı həyatilik və konkretlikdir. Bəlkə də birisi iddia etsin: həyatilik və konkretlik dedikdə siz şeri dartıb nəsrə calamaq istəyirsiniz? Xeyr, əsla! Mən şerin, şeriyətin tərəfdarıyam. Ancaq yeni şer, sovet şeri klassik şerdən bəhrələnməklə bərabər ondan fərqlənməlidir. Yeni şer həyatı tərənnüm edən, onu irəliyə aparan şer olmalıdır. Həyatı, konkret şer dedikdə, biz şerin qartal qanadlarını yoluşdurmaq istəmirik. Şer buludlara, buludlardan da yuxarıya — aya, ulduza, günəşə qədər qalxсын! Ancaq tək özü yox, bizi də oraya qaldırsın.

Süleyman Rüstəm: Rəsul Rza böyük humanistdir. Onun humanizminin əsasları, qaynaqları şairin xalqla dərin, qırılmaz əlaqəsindədir. Xalqın dərdi — Rəsulun dərdidir, xalqın sevinci — Rəsulun sevincidir. Onun yaradıcılığını həmişə cavan saxlayan və insani edən bax budur.

Abbas Zamanov: Rəsul Rza zəmanəmizin öləndən sonra ölməyən şairidir. Rəsul dünən, bu gün olduğu kimi, "yarın da mübarizələrin ən ön sıralarında" dayanacaqdır.

Mirzə İbrahimov: Rəsul Rza ədəbiyyatımızda novator sənətkardır. O, bədii forma, təsvir üsulları, obrazlı dil sahəsində cəsarətlə yeni axtarışlar aparmış və aparmaqdadır. Bəzən onun axtarışları süni təsir bağıışlasa da, ümumən həm Azərbaycan klassik şerinin, həm də böyük rus ədəbiyyatının ayrı-ayrı görkəmli nümayəndələrinin yenilikçi ənənəsini davam etdirərək, şablon, trafaret bədii vasitələrə qarşı çevrilmişdir.

Səttar Bəhlulzadə: "Mən — torpağam" kitabı onu deməyə əsas verir ki, Rəsul Rzanın poeziyası mövzu cəhətdən, günün hadisələri ilə səsleşmək, xalq həyatına dərinədən nüfuz etmək cəhətdən qiymətlidir. Bu, əhatəli poeziyadır. Şair humanizmi, proletar beynəlmiləçiliyi ideyalarını, dünyanın azadlıq hərəkətini, ictimai tərəqqini tərənnüm edir, gücünü göstərir. Rəsul Rza novator şairdir. Lakin onun novatorluğu ənənənin cəsarətli inkişafına əsaslanır; o, şerimizin hüdudlarını zaman duyğusunun təsiri ilə genişləndirir. R.Rza şerinin də ən gözəl

məziyyəti onun dərin insani mündəricəsindədir, müasirimizin coşğun, aydın hissləri ilə, gərgin fikir və düşüncələri ilə aşılmasındadır. Onun poeziyasının qəhrəmanı müasir dünyanın həyəcanları, qayğı və ehtiyacları ilə yaşayır: insanın diqqətini mühüm, vacib həyat problemləri ətrafında cəmləşdirir. Zaman şairin qəhrəmanını yetkinləşdirmiş, onun bir insan, bir vətəndaş kimi məsuliyyət duyğusunu gücləndirmişdir.

Sabit Rəhman: Rəsul Rza həyata, həyati hadisələrə şerin gözüylə baxmağı bacaran, ən adi hadisələri böyük şəriyyətlə təsvir etməyə qadir olan bir şairdir. O, novatordur, öz oxucusuna hər şerində yeni söz deyir, yeni fikir aşılayır. O, ədəbiyyatda atdığı ilk addımdan özünə orijinal yol seçdi, heç kəsi təkrar etmədi. Təzə fikirlərinə, təzə sözlərinə, "qırıq misralarına" açılan atəşlərə böyük cəsəretlə sinə gərdi.

Tofiq Quliyev: Deyirlər ki, istedadın gözəl keyfiyyətlərindən biri onun böyük və faydalı işə xidmət etməsi, onun cazibə qüvvəsi, başqaları üçün örnək ola bilməsidir. Mən xoşbəxtəm ki, dostum Rəsul Rzanın şair qəlbi, odlı nəfəsi, məğrur təbiəti məhz belə cazibəli və təsirlidir.

Bəxtiyar Vahabzadə: Sənət aləmində siz heç kəsi təkrarlamamış, həmişə öz yolunuzu gedib, öz qəlbinizin kökündə yalnız öz mahnınızı oxumusunuz. Sənətkar üçün bundan böyük üstünlük tanımıram. Bəlkə də bu ölçü təkcə sənətkarlığın deyil, həm də insanlığın ən dəqiq ölçüsüdür. Külək qabağında əsən otlar kimi başını gah o tərəfə, gah bu tərəfə əyənlərdən fərqli olaraq böyük şəxsiyyətlər hansı şəraitə düşür düşsün həmişə öz mənliliyini, öz sifətini qoruyub saxlamış, axıra qədər inanıb tapındığı yolla getmişlər. Mən həmişə sizi belə görmüş, belə də tanımışam.

Fikrət Sadıq: Nə qədər ki, torpaq var, nə qədər ki, bu torpaqda Azərbaycan var, nə qədər ki, Azərbaycanda — Göyçayda, Gəncədə, Şuşada, Şekidə, Şamaxıda, Kəlbəcərdə, Qazaxda, Ordubadda, Astarada çınar var, deməli Rəsul Rza da var.

H. Sədiq: Görkəmli söz ustası, bizim insanpərvər və mütərəqqi ədəbiyyatımıza yeni məzmun ilə bərabər yeni ifadə tərzini və yeni sözlər gətirmişdir. O, müasir Azərbaycan şerinin əsl mənasında novator şairi idi. O, bütün şerli həyatında insanpərvər Azərbaycan ədəbiyyatının insani ideallarını və bəşəri duyğularını həyata keçirmək yolunda qələm çalmışdır. İnkilab yolunda vuruşan bütün dünya xalqlarına şer yazan və beynəlmiləlliklə qidalanan Rəsul Rza şeri müasir ədəbiyyat kitabımızın qürur və iftixarıdır.

Kitabxanalarda təbliği

R.Rzanın bütün əsərlərinin və onun haqqında nəşr olunmuş kitabların, eləcə də dövrü mətbuat materiallarının çoxsaylı oxuculara çatdırılması kitabxanalarda əyani və şifahi təbliğatin: kitab sərgiləri, kitabxana plakatları, stendlər, söhbətlər, oxucu konfransları, sual-cavablar, biblioqrafik xülasələr, məruzə və mühazirələr və s. formalarından məqsədəuyğun şəkildə istifadə etməklə mümkündür. Şairin yaradıcılığını bir neçə hissəyə bölmək olar.

**Müharibə illəri_____Sevgi şeirləri_____Uşaqlar üçün
şeirlər_____Publisistikası_____Tərcümələri**

Bu sxem əsasında da onun yaradıcılığını kitabxanalarda təbliğ etmək olar.

Təbliğat formalarından ən mühümü kimi kitabxanalarda ilk növbədə R. Rza yaradıcılığını əhatə edən sərgi təşkil olunmalıdır.

Kitab müzakirəsi – Onun müharibə mövzusunda yazdığı **“Vəfa” pyesinin müzakirəsini** keçirmək maraqlı olardı. Pyesdə Böyük Vətən müharibəsindən ümumxalq hünəri kimi bəhs edilir. Burada qəhrəmanlıq əzabla, düşməne qarşı nifrət Vətən məhəbbəti ilə yanaşıdır, qoşadır. Bu əsərdə yazıçı müəllif fikrinin ifadəçiləri olmaqla- Vəfa, Ülkər xala obrazını yaratmışdır.

Cənub mövzusunda yazılmış **“Hilal” poemasının** da müzakirəsini keçirmək olar. Bu poemanın ideya məzmununu vətənpərvərlik və azadlıq motivləri təşkil edir. Poemanın əsas qəhrəmanı xalqın azadlığını hər şeydən üstün tutan gənc müəllim Hilaldır. Poema Vətənin gələcək mübarizə yollarından, azadlığa qovuşacağından xəbər verir, daxili və sarsılmaz inam hissi kimi mənalandırır.

Digər bir **əsər “Etiraf” poemasının** da müzakirəsini keçirmək olar. “Etiraf” poemasında insanı sevmək, ona inanmaq, onu anlamaq, yüyürərkən bürəyib yığılarsa ona yardım əli uzatmaq, yalnız onun yeganə qəhrəman olmadığını və kədərini tək onu sıxmadığını heç vaxt unutmamaq çağırışı var.

Dəyirmi masa- Məsələn: “Şairin yaradıcılığında Cənubi Azərbaycan mövzusu”, “Uğursuz sayılan əsərləri”, “Şairin yaradıcılığında müharibə mövzusunun rolu”, “Əsərlərində vətənpərvərlik mövzusu və gənclik” və s. mövzular ətrafında müzakirələr ola bilər.

Oxucu konfransı - Kitabxanaçı keçiriləcək tədbir üçün plan hazırlamalıdır. Planda giriş sözü, çıxışın mövzusu və çıxış edənlərin adları göstərilməlidir. Tədbirə R. Rza yaradıcılığının tədqiqatçılarından dəvət etmək olar. Tədbirdən əvvəl elan və dəvətnamələr hazırlanmalıdır. **“Novator şair” adlı oxucu** konfransını aşağıdakı mövzular əsasında təşkil etmək olar.

1.R. Rzanın həyat və yaradıcılığı

2. Müharibə mövzusu R.Rza yaradıcılığında

3. R.Rzanın satirik şeirləri

4.R.Rza publisistikası və s.

Həmçinin R.Rzanın həyat və yaradıcılığını əhatə edən suallar əsasında sual-cavab gecəsi tərtib oluna bilər.

Sual –cavab gecəsi: Uşaq kitabxanalarında tədbirin bu formasını keçirmək məqsədəuyğundur.

Aşağıdakı suallar ətrafında tədbiri keçirmək olar:

1.Sual: “R.Rzanın ilk şeir və hekayələri hansılardır?

Cavab: “Oğul qatili”, “Uxajor”, “Dilərə”

Sual: R.Rza atasının adına uyğun olaraq hansı təxəllüsü götürmüşdür?

Cavab:“Mirzə”

Sual: R.Rza satirik şeirlərini hansı yarımşerləvhə ilə yazmışdır?

Cavab: “Sabir sağ olsaydı” yarımşerləvhə ilə

Sual: Şairin “Ömürdən səhifələr” şeiri hansı illəri əhatə edir, yazıçının hansı xatirələri ilə bağlıdır?

Cavab: 1962-1965-ci illərdə yazdığı “Ömürdən səhifələr” şeiri uşaq illərinin xatirəsi ilə bağlıdır.

Sual: İlk mətbu şeiri hansıdır və hansı imza ilə çap edilmişdir?

Cavab: Rəsul Göyçaylı imzası ilə "Bu gün" şeiri

Sual: İlk şeirlər kitabı hansıdır?

Cavab: "Çapey" kitabı

Sual: Mübarizə bu gün də var, yanında,

Mən də onun ön sıralarında – Bu misralar şairin hansı şeirindəndir?

Cavab: "Bolşevik yazı" şeirindən

Sual: R. Rzanın müharibə dövrü yaradıcılığının ən təsirli və yadda qalan nümunəsi hansıdır?

Cavab: "Bəxtiyar" şeiri

Sual: Müharibə dövrü poeziyasına hansı şeiri ilə yekun vurdu?

Cavab: "İşıqlar yandı" şeiri ilə

Sual: "Qızılgül olmaydı" şeiri hansı şairlə olan dostluğuna həsr olunmuşdu?

Cavab: Şeir M. Müfiqlə olan dostluğuna həsr olunub

Sual: R. Rza M. Müşfiqlə hansı yaradıcılıq işi ilə bağlı idi?

Cavab: Şair M. Müşfiqlə birgə Lermontovun "Demon" əsərini, "Yevgeni Onegin"dən Tatyananın məktubunu tərcümə etmişdir.

Sual: R. Rzanın hansı şeirlərini poetik manifest hesab edirdilər?

Cavab: "Bolşevik yazı", "Mayakovski" və "Çinar" şeirləri poetik manifest hesab edilirdi.

Ədəbi-bədii gecə- iki hissədən ibarət olur. Ölməz şair, ölməz şəxsiyyət", "Yaradıcılıq səadəti", "Şair qəlbi", "Görkəmli söz ustası", "Novator şair", "Rəsul dünən, bu gün olduğu kimi", "Xalqın zərrəsi sayılan şair" "və s. adlarda ədəbi-bədii gecələr təşkil etmək olar.

"**Xalqın zərrəsi sayılan şair**" adlı ədəbi-bədii gecənin ssenarisini sizlərin diqqətinizə çatdırırıq.

Ssenari

Səhnədə R.Rzanın şəkli asılıb. Musiqi səslənir. Tədbir keçirilən zalda şairin həyat və yaradıcılığını özündə əks etdirən "Şair qəlbi" başlıqlı sərgi nümayiş etdirilir.

Tədbir başlanır. Videoçarx təqdim olunur. Sonra aparıcılar səhnəyə daxil olur.

Onun "Pikasso ilə söhbət" şeirində ulu rəssama müraciətlə bu haqda dediyi sözlər səhnədə aparıcıların dilindən səslənir:

AP: Sən Fransaya bağlısan

mən Azərbaycana,

mənim Kəbəm Bakıdır,

səninki Paris.

Sən onsuz yaşaya

bilməzsən,

(Parisdə yaşamayanda

belə)

Mən Bakısız.

Ap: Şairin özünün etiraf etdiyi kimi onun könlündə məhəbbəti anası oyatmışdır.

Ap: R. Rza yazırdı: "yadımdadır, axşam çağları anam bizə, mənə və 4 bacıma, qəmli şeirlər oxuyardı.

Ap: Yəqin şairin "Anamın kitabı" şeiri də burdan qaynaqlanıb.

Səhnədə "Anamın kitabı" şeiri səslənir.

Evimizdə bir kitab vardı,

Köhnə, vərəqləri sapsarı.

Dağ cıdırına bənzəyirdi
Yazıları.

Anam açardı o kitabı kədərliyəndə.

Anam örtərdi onu, könlü qubarlananda.

Bir gün soruşdum: Bu necə kitabdır, ana?

Hər gün açırısan onu, hər gün baxırısan ona, yana-yana?

Anam dinmədi. Gözləri xeyli yol çəkdi.

Mənə elə gəldi bu an anam,

Bütün analardan göyçəkdi...

AP: Rəsul Rza xalqın ağılının, şüurunun, fəlsəfəsinin, milli varlığının təcəssümü olan çağdaş şeirimizin ən yüksək dağ zirvələrindən biridir. Hətta rus şairi İlya Selvinski Rəsul Rza poeziyasından xəbərsiz, lakin onu tanımaq arzusunda olan oxucuya başlanğıc üçün yalnız kiçik bir şeri oxumağı məsləhət görürdü.

AP: Səhnədə Yazıcının şeirlərindən ibarət kompazisiya təqdim olunur.

I iştirakçı: Mən qələmdən ayrılmayıb

Gələn gündən borc almışam.

Mən sözlərin döyüşündə ucalmışam.

II iştirakçı: Hər dəqiqəm dönüb ilə,

Nəğməli bir quş olmuşam,

Həyəcanımın alovunda

ərimişəm gilə-gilə.

Bir fırtına quşu olub

Baş vurmuşam ümmanlara.

Dənizdə dürr axtarmışam

Dəmir çarıq geymişəm ki,

Min düz keçib, min dağ aşam.

III iştirakçı: Gecə keçib səbh açılıb.

Fikirlərin ilan dili haça olub.

Mən qələmdən ayrılmayıb

Gələn gündən borc almışam

Mən sözlərin döyüşündə ucalmışam.

AP: R.Rza doğma Vətəni, onun ayrı-ayrı məkanları, bu məkanlardan "Novruzgülü", "Nərgiz", "Ceyran dedi", "Şuşa", "Ağ yasəmən" ə s. Şeirlərində belə gözəlliklər təsvir olunub:

Burada hava körpə uşaq kimidir,

Gah tutulur, gah ağlayır, gah gülür.

Burada səhər buludların döşündən

Qayalara qızılgüllər tökülür.

Göylərində at oynadır şimşəklər,

Bir an olur gur yağışı, dolusu...

Əlvən çiçək xalıları yamacda,

Baş qaldırır nərgiz gözlü dolu su.

AP: R.Rza: "Elə mövzular var ki, bir ağrı kimi həmişə sənirlədir, özü təcəssümünü tapmayınca səni dinc qoymur, sənə rahatlıq vermir".

AP: Onun şeirlə müraciət edərək, uşaqları maarifə, mədəniyyətə çağırması da bu narahatlığın məhsuludur.

Səhnədə onun şeirə maarifə, mədəniyyətə səsləyən şeirlərindən ibarət kompozisiya səslənir.

I iştirakçı: Qızım, elm oxu, elmsizlik yamandır,

Ki, olma elmsiz, ay balam, sən, amandır.

Əgər salsalar boynuna cəhl ipini,

Qırıb tulla, qalsa, sənə çox ziyandır.

II iştirakçı:

Ap: Buludların ətəyində çiçəklər yuxulu, heyrətli. İri gözləriylə üfüqdə gül açan günəşə boylanırlar. Qarışqalar, arılar, kəpənəklər çölə, çəmənə tələsirlər. Yüzillik çinar qızıl ürgələrin kişnərtisindən diksinir. Açılan səhər təbiətə təzə qayğılar gətirir. Sevimli xalq şairimiz Rəsul Rzanın balalarımız üçün yazdığı şerlərdə çiçəklər, ağaclar, meyvələr, bostan bitkiləri, çüçülər, heyvanlar, quşlar haqqında al-əlvan cizgilər verilmişdir.

Səhnədə tərəvəzlərin bəhsi: balaca uşaqların ifasında səslənir: Çıxış edənlərin hər birinin üzərində tərəvəzlərin şəkli var:

Lobyə

Paxla kimi bir bitkidir-
İrisi var, xırdası var:
Sarı, çil-çil, ağ, qırmızı...
Rəng-rəng olur lobyalar.

Badımcan

Badımcandır, badımcan
Dillərdədir sorağı.
Asılıb saplağından
Bir-bir başısağı.
Badımcan tumlu olur;
Tumsuz badımcan da var.
Tumlular uzunsovdur,
Tumsuzdur bu yorğunlar.
Yeməlidir dolması
Çox dadlıdır tutması...

Şamama

Şamamayam qırmızı,
ətirli bostan qızı!
Zolaqlı qabığı var,
Yaşıl, nazik tağı var,
Nə güləm, nə çiçəyəm,
Onlardan da göyçəyəm!
Neçə-neçə meyvədən
Daha ətirliyəm mən!

Qovun

Bu, bostan meyvəsidir,
Qovun deyirlər ona.
Yemiş deyənlər də var,
Bu meyvənin adına.
Cürbəcürdür qovunlar
Neçə-neçə növü var;
Qızılburun, Sineyvaz,
Cərco, kolxoz, Ağavaz,
Ətirli şirin olur;
Kölgədə sərin olur.

Alma

Budaqlardan sallanıb:
Qəndil, Sinab, Ağ alma.
Bir də Şirvan gözəli,
Bir də Alyanaq alma.
Bu, qızıl Əhmədidir,
Bu, zəfəran almadır.

Bu Turşaşirin alma-
Həm şirin, həm turş dadır.
Yayda faraş yetişən,
Qışa qalan alma var.
Mürəbbə almasıdır
Bu xırdaca almalar.
Bu, Anton almasıdır,
Bu alma Şirvantacı
Bu da sarı Belfordur,
Bu da yerli Cırhacı.
Ağ, sarı, göy çalılar
Ağac budaqlarında.
Yetmişdən çox sortu var
Tək Quba bağlarında.

Nar

Gülöyşə nar, şirin nar,
Düzülüb qatar-qatar.
Bu qara gülöyşədir,
Bu şirin nar-ağqabıq.
Bu narlar paçalayıb
Olublur yarıq-yarıq.
Bu ağqabıq, ağdənə,
Mələs nardır, turşməzə.
Bu da qubbalı nardır,
Ləzzət verir kim yesə.
Bu budaqdan sallanan
Şirin,- Ağsu barıdır.
Bu qabığı qırmızı
Dadlı,- Göyçay narıdır.
Narın dənələrindən
Nardança bişirirlər,
Suyu narşərəb olur,
Yaxşı qaynatsan əgər.

Əncir

Yarpaqları yekə-yekə,
Meyvəsi yastı, bir tikə.
İldə iki bəhər verir;
Varəncildir ilk bəhəri-
Yayda dəmir meyvələri.
Ağ, qara, mor, sarısı var;
Həm mürəbbə bişirirlər
Ondan həm də qurudurlar.
Yeməlidir həm təzəsi,
Həm də quru piskəndəsi.
Cinsi çoxdu əncirlərin
Azərbaycan torpağında.
Bir-birinə çox oxşayır,
Meyvəsi də yarpağı da.

AP: Mübarizə bu gün də var, yarında,
Mən də onun ən ön sıralarında!

Bu misraları söyləyən şairin yaradıcılığında müharibə mövzusu əsas yer tutur.

Səhnədə onun müharibə mövzusunda yazılmış “Bəxtiyar” şeirindən bir parça aktyorların ifasında səslənir.

AP: R.Rzanı vətənə bağlayan maqnit kimi özünə çəkən bir insan vardı və bu insana olan sevgi ona hər şeyi unutturur, onun iradəsinə hakim kəsilirdi.

II Ap: R.Rzanı məhəbbət lirikası ustası adlandırmaq olmaz. Lakin onun yazdığı şeirlər arasında yüksək məhəbbət lirikası nümunələrinə də rast gilmək olar.

Ap: Bu sevgi şeirləri onun ömür-gün yoldaşı Nigara olan sevgidən də qaynaqlanıb **Səhnədə Məhəbbət mövzusunda yazılmış şeirləri səslənir:**

I iştirakçı: Qara gözlüm, bağlama pəncərəni!
Gül üzünə kölgə düşər, ay küsər...
Ayna bilməz, səs eyləyər, amandır.
Meh kəsilir, yarpaq susar, çay küsər.

II iştirakçı: Gümüş ay gözlərin sinəsində
Davranmış, yuynmuş tərtemiz.
O dəli bülbülün nəğməsində
Çırpınır, sevgilim, eşqimiz.

III iştirakçı: Yarı gecə saf göylərə baxanda,
İnci kimi ağ ulduzlar axanda,
Boynuburuq bir bənövşə yaxanda
Sən gəlirsən xəyalıma, sevgilim!

IV iştirakçı: Mənsiz bu dünyanın olsan qonağı,
Nə olar, sevgilim, sağ ol tək sən.
Kim görsə boyasız solğun dodağı,
Onsuz da biləcək, sən mənimkisən.

Ap: Satira R. Rzanın ən çox sevdiyi janrlardan biridir və bütün satirik şeirlərini də bir qayda olaraq “Sabir sağ olsaydı” yarımşerilövhesi ilə yazır. Fikir və məqsəd baxımından satirik şeirlərə bənzəyən, lakin aktual səslənən şeirlər yazmışdır:

Səhnədə şairin şeirləri səslənir:

I iştirakçı: Taksi maşınla çıxıram yollara,
Şoferi lülxan görürəm, qorxmuram.
Gah zooparkda gəzirəm səllimi

Hər cürə heyvan görürəm, qorxmuram
II iştirakçı: Modaya uyğun bal meymunları
Az qala üryan görürəm, qorxmuram.
Tənqidə düşmüş neçə gənc şairi,
“qanına qəltan” görürəm, qorxmuram.
Gah bitirib iclası, dərhal yenə
bir yeni elan görürəm, qorxmuram
Sözləri əzbər, quru natiqləri
Kürsüyə qalxan görürəm, qorxmuram.

III iştirakçı: Yerlipərəstlikdə hünər göstərən
Arxalı nadan görürəm, qorxuram.
Bisəbəb qorxmuram, vəchi var;
Fikrini qan-qan görürəm qorxuram.
Dəyməsələr onlara mikrob kimi
Günbəgün artan görürəm, qorxuram.
Qorxuram, qorxuram, qorxuram...

AP:Tatar xalqının əfsanəvi oğlu Musa Cəlil demişdir: Elə yaşa ki, öləndən sonra ölmə!

Ap:Kimsə də demişdir: "Biz ötmürük, zaman ötür". R.Rza belə adam idi, zamanla ayaqlaşan, bəzən də onu qabaqlayan, ömrünün sonuna qədər, aqlının, ruhunun, ürəyinin gənclik təravətini saxlaya bilən idi.

AP: Çünki R. Rza bizimlə də, bizdən sonrakılarla da yaşayacaq, oxunacaq, seviləcəkdir. Tədbir R. Rzanın **"Qızılgül olmayadı" seri ilə yekunlaşır.**

Tədbir sona çatır.

Internet səhifələrində

http://rasulza.musiqi-dunya.az/sechilmish_es.shtml

Google.az

İstifadə olunmuş ədəbiyyatlar:

- 1.Rza,R. Seçilmiş əsərləri: 5 cildə C. I /R. Rza. -Bakı:“Öndər” nəşriyyatı, 2005.- 304 s.
2. Rza,R. Balacaların təbiət ensiklopediyası : Şeirlər.- Bakı.: Gənclik, 1992. -40 s.
3. Rza, R. Ev quşları; Balaca uşaqlar üçün ensiklopediya. –Bakı: Gənclik, 1977. -15 s.
4. Əlibəyova G. Axtarışlar, kəşflər. -Bakı: Azərneşr, 1970. -222 s.
5. Vəliyev, M., Xəlilov Q. R. Rza haqqında monoqrafiya. Bakı: Azərneşr, 1960.-111 s.
6. Abdullazadə, A. Od nə çəkdi. R. Rza haqqında monoqrafiya - Bakı.; Azərneşr, 1990.- 208 s.